πολιτισμός

■ Του ΧΑΡΗ ΣΤΡΑΤΙΔΑΚΗ*

Αναδιφώντας το χθες (171)

Ιστορικός περίπατος στο Ρέθυμνο του Β' Παγκοσμίου Πολέμου

Οι σημερινές «Αναδιφήσεις» στα φιλόξενα «Ρεθεμνιώτικα Νέα», σε συνδυασμό με τις «Ιστορικές Περιηγήσεις» στο επίσης φιλόξενο «Ρέθεμνος» του Σαββατοκύριακου, μας δίνουν τη δυνατότητα να περιηγηθούμε εικονικά στο Ρέθυμνο του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, στο Ρέθυμνο δηλαδή του Αλβανικού μετώπου, της Μάχης της Κρήτης, της Κατοχής και του Εμφυλίου Πολέμου. Παράλληλα και στα πλαίσια των «Ημερών Ρεθύμνου 2021» θα περιηγηθούμε και δια ζώσης, όχι όμως αυτό τον καιρό αλλά **στις 13 του προσεχούς Οκτωβρίου**, επέτειο της απελευθέρωσης της πόλης. «Θα περπατήσουμε τότε στα αναφερόμενα μέρη, θα δώσουμε επιτόπου περισσότερα στοιχεία και θα παρακολουθήσουμε την καθιερωμένη προβολή-συζήτηση, με πολλές πολλές εικόνες. Το ίδιο ελπίζω να μπορέσουμε να κάνουμε-κάποια στιγμή και στα περίχωρα της πόλης αλλά και σε επίπεδο νομού Ρεθύμνης. Πάντα, Θεού θέλοντος και Κορωνοϊού επιτρέποντος!».

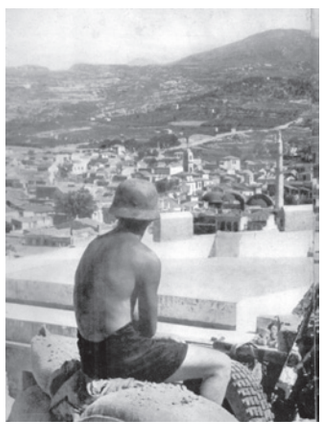

Φυλακές και Φορτέτζα. Τα δύο αυτά σημεία θα μπορούσαν να αποτελέσουν αντικείμενα ιδιαίτερων ξεναγήσεων, όπως άλλωστε και το λιμάνι. Στις Φυλακές κρατήθηκαν εκατοντάδες αγωνιστές αλλά και απλοί άνθρωποι, που βαρύνονταν με υποψίες αντιστασιακής δράσης ή και απλής γνώσης υποκειμένων της. Αρκετοί εκτελέστηκαν απέναντι, στη Φορτέτζα, ενώ οι περισσότεροι στάλθηκαν στις φυλακές της Αγιάς, ως όμηροι εκτελέσεων κατόπιν αντιστασιακών πράξεων. Η Φορτέτζα διέθετε ιδιαίτερη φρουρά, ως στρατιωτικό οχυρό. Κάποια από τα κτήριά της χρησιμοποιήθηκαν εκτάκτως ως φυλακές, κάποια άλλα για την προσωρινή φυλάκιση Ρώσων και Ιταλών αιχμαλώτων, μερικά άλλα ως αποθήκες και κάποια ως κοιτώνες της φρουράς. Μέσα στον οχυρό περίβολο είχαν διανοιχτεί με αγγαρείες ορύγματα, τα μεγαλύτερα από τα οποία στους προμαχώνες του Αγίου Λουκά και του Αγίου Νικολάου, όπου και εγκαταστάθηκαν πολυβολεία. Εκείνο του Αγίου Λουκά ανατινάχθηκε κατά την υποχώρηση, με αποτέλεσμα την κατάρρευση του μεγαλύτερου μέρους του ομώνυμου επιπρομαχώνα, που αναστηλώθηκε μόλις τα τελευταία χρόνια.

Ένας πρόχειρος απολογισμός. Ο απολογισμός της Γερμανοκατοχής δείχνει ότι **οι συνολικά εκτελεσμένοι στο νομό Ρεθύμνης ήταν 1.137**, επί συνόλου 3.464 σε επίπεδο Κρήτης, σχεδόν 36%, σ' ένα σύνολο δηλαδή που το Ρέθυμνο αποτελούσε λιγότερο από το 20%. Μέσα στη Φορτέτζα στις 6 Ιουλίου του 1943 εκτελέστηκαν 10 Ρεθεμνιώτες, σε αντίποινα για σαμποτάζ που είχε πραγματοποιηθεί τις προηγούμενες ημέρες. Τάφηκαν επιτόπου, λίγο δυτικότερα από το θέατρο Ερωφίλη. Συνεχίζοντας τον περίπατό μας στην ιστορία, θα κατέβουμε στον Περιφερειακό δρόμο και θα παρατηρήσουμε κάτω από αιχμή αγίας Ιουστίνης τα υπολείμματα του εκεί αντιαεροπορικού πυροβολείου (εικόνα). Διέθετε έναν ισχυρό προβολέα, διαμετρήματος 1,5 μέτρου, που λειτουργούσε συνεχώς κατά τη διάρκεια της νύχτας, «χτενίζοντας» ουρανό και θάλασσα.

Άγιος Σπυρίδωνας, Χαράκια και Λεμονέ. Στα «Ηλιοβασιλέματα» θυμόμαστε ότι το προϋπάρχον εκεί μεγάλο κτήριο αποθήκευσης εύφλεκτων υλών είχε καταστραφεί από τον βομβαρδισμό και ανοικοδομήθηκε μετά τον Πόλεμο. Λίγο πάνω από τον Άγιο Σπυρίδωνα, το εκεί συμμαχικό πυροβολείο είχε δεχτεί άγριους βομβαρδισμούς, γεγονός που οδήγησε στην ερείπωση της παράπλευρης συνοικίας «Χαράκια». Μέσα στην σπηλαιώδη εκκλησία (εικόνα) είχαν καταφύγει για προστασία δεκάδες γυναικόπαιδα απ' αυτήν και από τη Σοχώρα. Στις φυλακές της Λεμονές νοτιότερα, προσφέρονταν συσσίτια σε άπορους, ενώ η Νομαρχία συνέχισε να αποτελεί την έδρα των διοικητικών υπηρεσιών και των δικαστηρίων του νομού και κατά την Γερμανοκατοχή. Παράλληλα αποτελούσε έδρα της Γερμανικής Μηχανικής Υπηρεσίας.

Νομαρχία 1. Μετά από άρνηση μερικών Ρεθεμνιωτών να αποδεχτούν τη θέση, μεταξύ των οποίων και ο παππούς του γράφοντος, συνταγματάρχης στρατολογίας Εμμανουήλ Ψιμικός, νομάρχης ορίστηκε αναγκαστικά ο δικηγόρος Στυλιανός Μαρκιανός (εικόνα), που από το 1937 διατελούσε πρόεδρος του Δικηγορικού Συλλόγου. Το γεγονός αυτό του στοίχισε όχι μόνο την υστεροφημία αλλά τελικά και τη ζωή, αφού εκπαραθυρώθηκε από άνδρες αντιστασιακών οργανώσεων μετά τη σύμπτυξη στα Χανιά των κατοχικών δυνάμεων. Δεν πρόλαβε να δικαστεί στο Δικαστήριο Δωσιλόγων, που λειτούργησε μεταπολεμικά στο ίδιο κτήριο. Οπωσδήποτε ο αριθμός των δωσιλόγων στο Ρέθυμνο δεν ήταν αμελητέος, αφού στον Ειδικό Επίτροπο του Δικαστηρίου παραδόθηκαν στα τέλη του 1945 από τον δικηγόρο Μιχαήλ Παπαδάκη συνολικά **231 δικογραφίες**. Αρκετοί από τους δικαζόμενους αθωώθηκαν τελικά, ιδιαίτερα στις περιπτώσεις που παρουσίαζαν «εθνικόφρονα» συμπεριφορά. Από την άλλη πλευρά, οι κατήγοροί τους σε αρκετές περιπτώσεις ήταν ιδιαζόντως αυστηροί.

Νομαρχία 2. Πιο χαρακτηριστικό τέτοιο παράδειγμα ήταν της δακτυλογράφου και μεταφράστριας των αρχών κατοχής Κωνσταντίνας Κουκλινού, η οποία είχε βοηθήσει δεκάδες συμπατριωτών της και είχε προειδοποιήσει για το ολοκαύτωμα των χωριών του Κέντρους, όπως το έχει τεκμηριώσει η Εύα Λαδιά. Μπροστά στο κτήριο της Νομαρχίας πραγματοποιήθηκε η μοναδική διαδήλωση επί Γερμανοκατοχής. Την έχουν περιγράψει αναλυτικά ο Μάρκος Πολιουδάκης και η Μαρία Τσιριμονάκη και αφορά στα αγόρια και στα κορίτσια των Γυμνασίων, που τον Μάιο του 1943 ζήτησαν τη διοργάνωση συσσιτίου στα σχολεία και την παροχή κουλουριού. Αντιπροσωπεία τους δεν δίστασε να επιδώσει σχετικό ψήφισμα στον νομάρχη, μέχρι που η αστυνομία διέλυσε βίαια τη συγκέντρωσή τους. Σ' αντίθεση με τα αγόρια, που δεν είχαν βαριές συνέπειες, 43 μαθήτριες αποβλήθηκαν από το Γυμνάσιο, για 5, 6 και 7 ημέρες, ανάλογα με το ποσοστό συμμετοχής τους, αρκετές φυλακίστηκαν και μερικές βασανίστηκαν, ενώ οι Επονίτισσες Ειρήνη Μπιρλιράκη (εικόνα) και Μαρία Μουδριανάκη καταδιώχθηκαν, αποδεικνύοντας όλες τους έμπρακτα ότι η αντίσταση ήταν και γένους θηλυκού.

Νομαρχία, πλατεία Βασιλέως Γεωργίου Β', Στρατολογία. Στη Νομαρχία ξαναθυμόμαστε την κινηματογραφική ταινία «Η χαραυγή της νίκης», που γυρίστηκε στο Ρέθυμνο το 1970. Για τις ανάγκες της χρησιμοποιήθηκε η Φορτέτζα, η παλιά πόλη, το κτήριο της Νομαρχίας, αλλά και το Κουρταλιώτικο και το Πρασανό φαράγγι, το Σπήλι, οι Μύλοι, ο Μαρουλάς και το οροπέδιο της Νίδας. Η πλατεία μπροστά, που τότε ονομαζόταν Βασιλέως Γεωργίου Β', συγκεντρώθηκαν δια τις βίας εκατοντάδες Ρεθεμνιώτες άνδρες, στο μπλόκο της 7ης Σεπτεμβρίου 1944. Στο κτήριο της Στρατολογίας παρακάτω θυμόμαστε ότι το διεκδίκησαν αιματηρά τόσο ο Παύλος Γύπαρης της ΕΟΡ όσο και ο Στρατής Βολουδάκης του ΕΑΜ. Απέναντι, στο πλατειάκι μπορούμε να επισκεφθούμε το Μνημείο Εθνικής Αντίστασης, ενώ στο Γήπεδο θυμόμαστε την κατασκευή της -κατεδαφισμένης σήμερα- δυτικής κερκίδας από το οικοδομικό υλικό των Στρατώνων και την επιστέγασή του με τον Γερμανικό Αϊτό. Εκεί διεξάγονταν όχι μόνο τελετές αλλά και ποδοσφαιρικοί αγώνες (εικόνα), μερικές φορές μικτοί .

Στρατώνας, στρατόπεδο 44ου Συντάγματος Πεζικού. Ο Στρατώνας είχε υποστεί σημαντικές φθορές από τους βομβαρδισμούς, ως κατεξοχήν στρατιωτικός στόχος που ήταν, και στη συνέχεια κατεδαφίστηκε με εκρήξεις. Εκεί στεγαζόταν το 44ο Σύνταγμα Πεζικού, το οποίο πολέμησε ηρωικά στο αλβανικό μέτωπο και είχε μεγάλες απώλειες. Είναι χαρακτηριστικό το γεγονός ότι η Μεραρχία Κρήτης, στην οποία ανήκε, **είχε ξεκινήσει με 15.975 άνδρες**, ενισχύθηκε με πολλές εφεδρείες διαρκούσης της εκστρατείας, και **γύρισε πίσω με 10.350 άνδρες**. Ειδικά το πρώτο τάγμα του Συντάγματος υπέστη συντριπτικές απώλειες μέσα σε μια και μόνη νύχτα, στην Τρεμπεσίνα, από χιονοθύελλα και κρυοπαγήματα. Το στρατόπεδο εδώ ονομαζόταν «Κουνδουράκη» και είχαν καταταχθεί και εξοπλιστεί από την 28η Οκτωβρίου 1940 και μετέπειτα οι επίστρατοι του Ρεθύμνου. Η μυθολογία της πόλης αναφέρει ότι στο ονομαζόμενο «Πεδίον του Άρεως», μπροστά στον Στρατώνα, τούς είχε μιλήσει με πύρινα λόγια ο λοχαγός Μαρδοχαίος Φριζής (εικόνα). «Θα νικήσουμε, γιατί μας συνοδεύουν οι ψυχές των προγόνων μας» είχε πει και την ίδια στιγμή απελευθέρωσε από ένα σκεπασμένο κοφίνι περιστέρια. Κάτι τέτοιο όμως δεν θα πρέπει να συνέβη στην πραγματικότητα, αφού το πρωί εκείνο τον είχε βρει διοικητή του υποτομέα Δελβινακίου της 8ης Μεραρχίας. Οπωσδήποτε ο πατριωτισμός του είχε μείνει ονομαστός στο Ρέθυμνο, εκφραζόμενος από το δίστιχο «Ο Φριζής ο Μαρδοχαίος, ο καλύτερος Εβραίος».

Δικαστήρια, ΚΤΕΛ και Τίμιος Σταυρός. Στον πάρκινγκ των Δικαστηρίων δεν θα χάσουμε την ευκαιρία να εντοπίσουμε το κτήριο ενός από τα πολλά διασωζόμενα γερμανικά πυροβολεία, που έφερε προ καιρού στην επικαιρότητα ο Νίκος Σταγάκης. Ένα ακόμα πυροβολείο υπήρχε απέναντι από την εκκλησία του Αγίου Κωνσταντίνου, πίσω ακριβώς από το διασωζόμενο πετρόχτιστο κτήριο. Στο γειτονικό ΚΤΕΛ Χανίων-Ρεθύμνου θυμόμαστε ότι στο οικόπεδο αυτό ήταν χωροθετημένο το Εβραϊκό Νεκροταφείο του Ρεθύμνου. Οι τελευταίοι Εβραίοι είχαν εγκαταλείψει το Ρέθυμνο για τα Χανιά στον Μεσοπόλεμο και πνίγηκαν μαζί με τους υπόλοιπους της Κρήτης με τη βύθιση του πλοίου «Ταναΐς» από συμμαχικό υποβρύχιο τη νύχτα της 9ης Ιουνίου 1944 στο Κρητικό Πέλαγος. Στον λόφο του Τιμίου Σταυρού λίγο νοτιότερα υπήρχε άλλη μία πούγκα, το πυροβόλο της οποίας είχαν καταφέρει να κλέψουν η Μαρία Πινιατίδου-Μπενάκη (εικόνα) με την Χριστίνα Μπαγουράκη. Ο λόφος αποτελούσε οχυρό του ΕΛΑΣ κατά τα «Γεναριανά». Στα σπήλαιά του, μεταξύ των οποίων και στο μεγαλύτερο «Σπήλαιο του Νικόλα του Μεσκίνη» και στα μικρότερα του Αγίου Αντωνίου και της Αγίας Άννας, είχαν καταφύγει δεκάδες Ρεθεμνιώτες για να προστατευτούν από τους βομβαρδισμούς.

Αγία Φωτεινή και Κουμπές. Στην Αγία Φωτεινή (εικόνα) στρατωνίζονταν κάποιοι από τους Ιταλούς αιχμαλώτους, που δεν δέχτηκαν να συνεργαστούν με τις γερμανικές δυνάμεις μετά τη συνθηκολόγηση της χώρας τους κι είχαν τον γνωστό θάνατο με τα πλοία «Σίνφρα» και «Πετρέλα». Η περιοχή ολόκληρη αντιλαλούσε από τα τραγούδια τους, παρόλη την κακομεταχείριση που δέχονταν. Η βιομηχανία της Αγίας Φωτεινής είχε επιταχθεί από τα στρατεύματα κατοχής, όπως βέβαια και παρακάτω το Αγγλικό Τηλεγραφείο, το κτήριο του οποίου σώζεται. Στο μετέπειτα Παστοποιείο στρατωνίζονταν οι δόκιμοι της Σχολής Χωροφυλακής, πριν ριχτούν -ουσιαστικά αγύμναστοι- στη Μάχη της Κρήτης. Απέναντι, στον ναό και στο σπήλαιο του Αγίου Σπυρίδωνα, είχαν καταφύγει πολλές οικογένειες κατά τους βομβαρδισμούς. Στο ύψος αυτό του κεντρικού δρόμου ο Μήτσος Μαραγκουδάκης είχε μεταφέρει με τη μοτοσυκλέτα του το έγγραφο παράδοσης της πόλης στους προελαύνοντες Γερμανούς στις 29 Μαΐου του 1941, αφού οι αρχές που θα έπρεπε να το κάνουν, αρνήθηκαν. Το αποτέλεσμα ήταν να τον συλλάβουν και να του κατασχέσουν το μεταφορικό του μέσον.

Περίχωρα Ρεθύμνου. Εδώ περατώνουμε τον ιστορικό μας περίπατο στο Ρέθυμνο του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Με άλλη αφορμή θα περιηγηθούμε στα περίχωρα της πόλης, διαλέγοντας μερικά από τα πολλά ιστορικά σημεία: αποθήκη Μελισσουργού, Μνημείο 110 Μαρτύρων, Άγιος Νικόλαος Περιβολίων, γερμανικό εργοτάξιο ρέματος Κουτσολίδι, Πούγκα Περιβολίων, σπήλαια φαραγγιού Μύλων, πυροβολείο 10ου Δημοτικού Σχολείου, πούγκες Σταυρωμένου, Σχοινοκεφάλας, Τσικουριανών, Μνημείο Σταυρωμένου κ.ά. Στα δυτικά της πόλης θα επισκεφθούμε τη θέση της Ατσιπουλιανής Καμάρας (εικόνα), μιας από τις 12 που ανατινάχτηκαν από τα συμπτυσσόμενα στρατεύματα, και τα σπήλαια Αγίου Αντωνίου (Καμάρας και Αβάτζου) και Αγίου Νικολάου, που χρησιμοποιήθηκαν από τους Ατσιπουλιανούς ως καταφύγια κατά τους βομβαρδισμούς. Νότια της πόλης θα επισκεφθούμε τη μεγάλη Πούγκα του Εβλιγιά, τα σπήλαια του Αγίου Αντωνίου και του Αγίου Ονουφρίου, την Τρυπητή, την Πούγκα κάτω από το κέντρο Κορφή και τα σπήλαια της Ακροβατερής, στα οποία είχαν καταφύγει για να προφυλαχτούν εκατοντάδες Ρεθεμνιωτών.

Περιφέρεια Ρεθύμνου 1. Στο νομό Ρεθύμνου μπορούμε να κάνουμε στάσεις σε πλήθος χωριών που βομβαρδίστηκαν (Καρωτή, Λαμπιώτες, Σαϊτούρες κ.α.) αλλά και σε άλλα που καταστράφηκαν από τα γερμανικά στρατεύματα (Άνω Μέρος, Ανώγεια, Βρύσες Αμαρίου, Γερακάρι-εικόνα, Γουργούθοι, Δρυγιές, Καλή Συκιά, Καρδάκι, Κρύα Βρύση, Ροδάκινο, Σακτούρια, Σμιλές κ.α.) ή που έγιναν εκτελέσεις (Αβδελάς, Αστέρι, Λούτρα, Λοχριά, Παγκαλοχώρι κ.α.). Μπορούμε επίσης να επισκεφθούμε χειμάρρους των οποίων οι γέφυρες ανατινάχθηκαν (Αγιασμάτσι, Άγιος Σύλλας, Άγιος Βασίλειος, Καμπανού, Κοξαρέ, Κούφη, Μουρτζανά κ.α.) αλλά και ιδιαζόντως αντιστασιακά χωριά (Άγιος Ιωάννης Χλιαρός, Γερακάρι, Κοξαρέ, Μέλαμπες, Πρινές, Ροδάκινο κ.ά.) και τα κατ' εξοχήν αντιστασιακά μοναστήρια (ιδιαίτερα το Αρκάδι και το Πρέβελη). Κι ακόμα μπορούμε να επισκεφθούμε τους γερμανικούς στρατώνες (στον Άγιο Κωνσταντίνο και στην Πηγή) και δεκάδες μνημεία (στη Γκουμπριά Μέσης, στην Κοξαρέ, στον Λατζιμά, στους Ποταμούς, στου Φακουλά τον Σπήλιο, στο Φρατί, στου Πρέβελη κ.α.).

Περιφέρεια Ρεθύμνου 2. Στη Σχολή Ασωμάτων θα σταματήσουμε για να θυμηθούμε τους συνθηκολογημένους Ιταλούς που κρατούνταν εκεί, στην Μονή Προφήτη Ηλία Ρουστίκων για να μάθουμε πού κρύφτηκε και διασώθηκε στην κατοχή το περιεχόμενο του Ιστορικού Αρχείου Κρήτης και στο Θρόνος και στο Μοναστηράκι για ν' αναφερθούμε στις ανασκαφές που διεξήγαγαν εκεί Γερμανοί αρχαιολόγοι κατά τη διάρκεια της Κατοχής. Στην περιοχή Πηγής-Σκαλέτας θα μιλήσουμε για τον εκεί αεροδιάδρομο, στο μνημείο Λεμονιά-Πορτάλιου στις Καρίνες, θ' αποτίσουμε φόρο τιμής στους αδικοσκοτωμένους του Εμφυλίου, ενώ μπορούμε να ακολουθήσουμε για λίγο τα βήματα της απαγωγής Κράιπε, επισκεπτόμενοι σημεία στα οποία είχε αποκρυβεί, όπως στη Νοτική Τρύπα της Νίθαυρης και στον Πλατύ Χάρακα (εικόνα). Τέλος, θα επισκεφθούμε μουσεία και συλλογές που εκθέτουν κειμήλια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου: πρώτα πρώτα το Στρατιωτικό του Χρωμοναστηριού αλλά και τις συλλογές της Αμνάτου, το Λαογραφικό του Σωματά, το Μουσείο του Πωλιού στο Αστέρι, το Παπαγεωγουλάκειο στον Ασώματο, το Λαογραφικό Ζωγραφάκη στην Αργυρούπολη, το Μουσείο Κέρινων Ομοιωμάτων στα Ζωνιανά και μερικά ακόμα άλλα.

Πρόταση ανάγνωσης

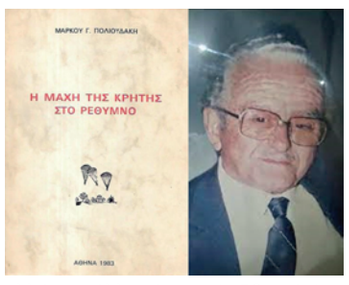

Δεν θα μπορούσαμε σήμερα να προτείνουμε βιβλία άλλα από εκείνα του «πρύτανη» της ιστορίας της Μάχης της Κρήτης, αξέχαστου Μάρκου Πολιουδάκη. Και δεν είναι μόνο η κλασική τριλογία του «Η Μάχη της Κρήτης στο Ρέθυμνο» («Πρώτος τόμος», «Η χαμένη νίκη», «Τα μετά τη Μάχη») αλλά και άλλα, όπως «Η Εθνική Αντίσταση κατά τη γερμανο-ιταλική κατοχή στην Κρήτη», «Αντίκρουση ανακριβειών, αναληθειών και επισήμανση παραλείψεων για τη Μάχη της Κρήτης» και «Μαρτυρολόγιο Νομού Ρεθύμνου 1941 - 1945. Πίνακες των νεκρών της Μάχης της Κρήτης στο Ρέθυμνο». Το γεγονός ότι η πόλη μας δεν στάθηκε ικανή τόσα χρόνια μετά τον θάνατο του συγγραφέα και ερευνητή να ιδρύσει ένα ιστορικό μουσείο του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, που να περιλάβει τις συλλογές και τα αρχεία του, δεν της περιποιεί ασφαλώς τιμή.

Πρόταση χωροθέτησης μουσείου

Κι όμως, χώροι για τη δημιουργία μουσείου υπάρχουν, οι οποίοι μάλιστα δεν έχουν προβλήματα, όπως το παλιό δημαρχείο του Άδελε που ακούστηκε πρόσφατα, που δεν έχει καμιά σχέση με τα ιστορικά γεγονότα, ή η Στρατώνα της Πηγής, που είναι μεν ιστορικό μνημείο αλλά προϋποθέτει απαλλοτρίωση του χώρου και χρήματα για επισκευή της. Ο πιο κατάλληλος χώρος που θα μπορούσα να σκεφτώ, για πολλούς μάλιστα λόγους, είναι η **Στρατώνα του Αγίου Κωνσταντίνου**, με τον εκτεταμένο αύλειο χώρο της. «Είναι ιστορικό μνημείο της περιόδου που θα προσπαθήσει να αναπαραστήσει και μάλιστα έχει κηρυχθεί ως διατηρητέο. Σήμερα βρίσκεται σε άριστη κατάσταση, επισκευασμένη πλήρως πριν από μερικά χρόνια. Δεν χρειάζεται δηλαδή καθόλου χρήματα. Αμ έπος αμ έργον, συντοπίτες!»

* ***Ο Χάρης Στρατιδάκης είναι Δρ Παιδαγωγικής-ιστορικός ερευνητής-συγγραφέας*** **strharis@yahoo.gr, 2831055031**